

տանք ունի, ոչ ստակի ծախքի կը կա-
րօտի, և ոչ ալ հնարագէտ ճարտար
մարդիկներու հարկաւորութիւն ունի .
այլ միայն կը պահանջէ ճանաչմունք
այս ախտին անհնարին փաստակարու-
թեանը, և ջանք՝ ախտէն հեռու կենա-
լու : Իայց թէ ինչպէս դժուարաբոյժ
կ'ըլլայ այսպիսի ախտ մը, զորն որ
միայն ճանչնալով և իրմէն հեռու կե-
նալով կրնայ կորսուիլ ու ջնջուիլ,
դժուարաբոյժ ըլլալուն պատճառն է
այս ատելութեան ախտին ծածուկ բա-
նիլը : Եւս ախտը սրտերուն խորը ծած-
կուած աներեւոյթ բունեալ է, և իր ա-
մէն փաստակարութիւնները կ'ազդէ, կը

ներգործէ ազգին անդամներուն վրայ՝
ամենեւին առանց երեւնալու և ճանչ-
ցուելու . այնպէս որ շատ մարդիկ կար-
ծեն թէ իրենք ազատ են այս ախտէն
և առանց անդրադառնալու չարաչար կը
տանջուին ախտին ձեռքէն . և այնպէս
ազգը կը հիւժի, կը մաշի, կը տագնա-
պի, և պատճառը չկրնար իմանալ : Իս-
կըր ազգը մէկտեղ կ'աշխատին կը յոգ-
նին, և ամէն ջանքերնին պարապի կ'եր-
թայ : Ամենեւին նման մէկ հիւանդի
մը, որուն հիւանդութիւնը չճանչնալով
բժիշկները, ընդունայն դեղերով կը
տանջեն զհիւանդը :

(ԳԻՏԻ ՀԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հին Պարտեզներու վրայ :

Յորմէ հետէ զիտաց մարդ նրաճել զանդ ընդ արօր՝
Ըզզեղեցիկս ի վայրաց բեր ի պաճոյճ նորանոր .
Եւ հուպ աչացն եւ խնամոց ընդ օրինովք իւր էարկ
Որ ինչ յաւէտ սիրելիք ընծայեցան տունկք եւ ծառք :
Անփառասէրն Աղկինեայ դեռ անպաճոյճ ջան եւ կրօն
Մըրդաստանաց զայր ի զարդ : Անդուստ զոռոզ Բաբիլոն
Վըսեմագոյն արուեստիւ ըզգրախտս յայեր բարձրացոյց :
Իսկ երբ Հռոմայ ընդ աշխարհ արձակեցաւ երկաթ լուծ,
Յաղթողք ի դրախտս հոյակապ յաղթանակօք զեղապար
Վնացին ըզլանթ խաղաղել եւ կամ փառաց տալ դադար .
Իմաստութիւն զառաջինն ի բուրաստանսն օթէր
Եւ բաղցրախառն ի տարազ զմարդիկ յուսումն կրթէր .
Եւ Եղիսեանքն զոր դիք պարգեւէին իմաստնոց
Ոչ արբունիք ինչ էին, այլ անտառակք եւ ծաղկոց .
Մարգագետինք դալարի, քաղցր հաճոյից բնատեղիք,
Ուր ի հանգիստ ընդ երկար վայելէին հեշտալիք :

ՏԸԼԻԼ ԲՈՒՐԱՍՏԱՆՔ, ԵՐԳ Ա. 31-46 :

Պարտիզի անունը միայն կը զուար-
թացնէ զմարդ և իրեն կը յափշտակէ,
զորն որ նախնիք ալ մեծ փութով և
ախորժով կը ինամէին : Յայտնի են ա-
մենուն բոլոր Լսիոյ պալատները, որ ի-
րենց չորս կողմը և կամ տանեաց վրան
հովանաւոր ծառերով, անուշահոտ և
զեղեցիկ ծաղկըներով, ցայտող ջրերով,
դալարիներով, արհեստաշէն այրերով,

օտարփնաներով, վերջապէս բնութեան
ամենայն գեղեցկութեամբը զարդա-
րուած զուարճալի տեղուանք ունէին :
Եւ Լստուած ալ զնախաճնողս զուար-
ճալի պարտիզի մը մէջ դնելով՝ կարծես
թէ յորդոր կու տայ մարդկան այս ան-
մեղ և քաղցր զբօսանաց ետեւէ ըլլալ .
բնութիւնն ալ մէկ դիէն 'ի նոյն կը ստի-
պէ զմեզ . վասն զի ինչ բան կրնայ մէկ

յոգնած դադրած հոգւոյ մը զուար-
թութիւն տալ պարտիզէ զատ , ուր որ
այն պզտի տեղւոյն մէջ բոլոր բնութե-
գեղեցկութիւնները հաւաքուած մէկ-
տեղ կը տեսնէ : Յաջողութեանց մէջ
ինչ աւելի սիրելի բան կրնայ ըլլալ՝ քան
թէ չորս կողմը ծառեր , ծաղկերներ
տեսնել , որ կարծես թէ իրեն հետ
խնդալով ուրախակից կ'ըլլան : Այնպէս
ձախորդութեանց մէջն ալ ինչ բան
կրնայ իր այն արտում տխուր երեսը
զուարթացնել և իր սրտին առջի խա-
ղաղութիւնը տալ : Հոն բնութիւնը
մաքուր , անոյշ օդ կը ծծէ , հոտառու-
թեան և աչաց ջիւղերը կը կենդանա-
նան , միտքն ալ նոր զօրութիւն մը ա-
ռած կ'ուժոյնայ : Բանաստեղծից աչ-
խոյժն այն խաղաղ և ազդու տեսարան-
ները աւելի կը վառեն , ինչպէս նաև
փորձով ալ յայտնի է որ շատ բանա-
ստեղծք իրենց անմահ տողերը պարտի-
զի մէջ ստեղծեցին . նմանապէս փիլի-
սոփայից խոր մտածութեանցը համար
ալ շատ օգտակար է , ինչպէս որ Աթե-
նայ ճեմարաններուն պարտէզները կը
հաւաստեն խօսքերնիս : Բոլոր գեղե-
րու բաղաճներու առաջին զարդն է , ուր
թագաւորք և իշխանազունք ամէն ի-
րենց ճոխութիւնը կը թափեն անոր
գեղեցկութեան և փառաւորութեան :
Այսելով ուրեմն այս զբօսեցուցիչ և
զուարճալի նիւթիս վրայ խօսիլ՝ յի-
շենք Աքամէն սկսեալ հնոց երևելի
պարտէզները : Սուրբ Գիւրքը նախ
դրախտին ազուր նկարագիրը կ'ընէ ,
ուր որ Բստուած դրաւ մեր նախա-
ծնողքը : Զորս այլ և այլ կարկաջա-
հոս գետեր կը բղխէին անկէ , հոն
ամենայն տեսքը գեղեցիկ , ճաշակնին
քաղցր և հովանաստուեր ծառեր , ամէն
գիւղական զուարճութիւնները կային ,
զորն որ Սուրբ Գիւրքը համառօտ խօս-
քով կը լմնցնէ ըսելով . « Աս բուսոյց
» Տէր Բստուած զամենայն ծառ գե-
» ղեցիկ 'ի տեսանել և քաղցր 'ի կերաւ
» կուր » : Աքամէն ետքը մասնաւորա-
պէս Այոյն վրայ յիշատակութիւն կայ
որ պարտէզ մշակած ըլլայ . վասն զի

« Ահաւ Այոյ այր հողագործ զերկիր
» գործել , և տնկեաց այգի » կ'ըսէ Աթ-
Գիւրքը : Այնպէս Սողոմոնի փառաւոր
պարտէզներուն վրայ երկար կը խօսի ,
որոնք ինչպէս պտղատու ծառերով , տուն-
կերով և ծաղկերներով : Աստի ինչպէս
որ կը տեսնենք ջրհեղեղէն ետքը անմի-
ջապէս Այոյն սկսեալ մարդկանց առա-
ջին զբաղմունքը այս եղաւ . և առ սակաւ
սակաւ մարդկութիւնը բազմանալով ա-
ռաջ գնաց այս զբօսալի պարապմունքը :
Աս ինչպէս որ բնական կ'երևնայ , սկսան
նախ իրենց հիւղերուն քովերը խոտե-
ղէններ սերմանել , այգիներ տնկել , ի-
րենց ուտելու պարէնը ճարելու համար :
Ամաց կամաց օրիորդք և տղաք՝ որով-
հետեւ բնութեամբ զարդարուիլ կը սի-
րեն՝ տեսնելով բնութեան գեղեցիկ
գեղեցիկ ծաղկերները , սկսան անոնցմով
զարդարուիլ . անոր համար ալ խնամով
կը հոգային աճեցնելու զանոնք . ար-
տերուն մէջտեղերէն առուակներ կը
բանային զանոնք ոռոգանելու համար .
և որպէս զի կենդանիք և ուղեորք չեղ-
ծանէն չապականէն , ցանկով կը պա-
տէին . ետքը ետքը սկսան խրամ բանալ ,
և վերջապէս որմով մը շրջապատեցին
զանիկայ : Ատքը սկսելով ընդարձակել
միջոցը՝ պզտի ճամբաներ բացին քա-
լելու համար , և ամենազգի գեղեցիկ
տեսքով՝ հովանաւոր և պողատու ծա-
ռեր տնկեցին : Այգիներ , մամուկատ
աթուակներ , սարփինաններ , զովագին
այրեր անոնց գլխաւոր զարդերն էին :
Այսպէս սկսան ծաղկիլ և զարգանալ
պարտէզները և դարաստանները մարդ-
կութեան սկիզբը :

Հնոց մէջ երևելի էր մասնաւորապէս
Բաբելոնի կախաղանաւոր բուրաստան-
ները , որոնց վրայ առանձին հատուա-
ծով խօսած ենք Բազմավիպիս մէջ :
Յանկալի է մեզի այդ Բստուտանեայց
մեծագործութեանը կրկին յիշատակու-
թիւն մը տալ . անոր համար կը զնենք
հոս ՍՐՈՒՐԻ ՈՐԾՁԴԱՆԱՅ Բաւրաս-
տանք քերթուածէն Համիրամայ պար-
տիզին գեղեցիկ նկարագիրը .

Ընդ սարաւանդ Լեւկադեան չէ հարկ ի բոյժ տարփից վազել .
 Բամբիշն ասորնական ոչ Արալէզ բուժեալ դիովք ,
 Եւ ոչ յուռթից բըժժանօք ի դիւցազինըն տըռփանաց ,
 Բարձրաբերձ կախէ պարտէզ ի յամբարտակըս կոփածոյս .
 Քառեակ գիրերօք յառնեն ի թռիչս աստիճանեալ
 Պատուարք վիմակուռք , զոյց շուրջ Եփրատ թանայ ստորոտ :
 Կան անտառք օղակառոյցք , ծաղկեն յայերըս բուրաստանք ,
 Եւ յերկնապիշ շատրրուանաց անհատահոս ցայտեն բըխմունք .
 Անդ արուեստ յաղթէ բնութեան , եւ գետն ի սաստ ջրաբուղիս ուրդից
 Անդ ի գնացիցն արտուղի վերելակեալ աղբերանայ :

ԲՈՒՐԱՍԱՆՔ . Գիրք Դ . 121-130 :

Հին ատենէ 'ի վեր Բորիք և Փոխ-
 գացիք ալ դարաստաններ մշակելու և
 դարմանելու խիստ ետեւէ էին : Հերո-
 դոտոս Սիդասին երևելի պարտէզնե-
 րուն վրայ խօսելով՝ կ'ըսէ թէ խիստ
 գեղեցիկ վարդեր կ'աճէին հոն տեղս ,

ախորժելի անուշահոտութիւն մը բու-
 րելով : Բայց խիստ հին և աւելի յիշա-
 տակաց արժանին է Փէակեանց Բլկի-
 նոս թագաւորին պարտէզը զորն որ կը
 յիշէ հոմերոս իր Ողիսական դիւցազն-
 երգութեանը մէջ .

Իսկ արտաքոյ մերձ յարբունիս էր մեծ պարտէզ սխրալի՝
 Զորս լըծաւար , եւ ցանգ ամուր շուրջանակի բուրի .
 Ծառք բարձրուղէչք , դալարաղեղք . աճէր անդ նուռն եւ տանձիք ,
 Խնձորք չքնաղք , եւ թուզք քաղցունք , եւ քաջատունկ ձիթենիք .
 Յաւերժաբար պըտուղ նոցա ոչ նըւաղէ , ոչ ծնդի ,
 Ոչ ձմերանի , ոչ յամառան . ցանգ գեփիւռ կայ հովանի ,
 Շնչէ անդու , ըզկէսս եփէ , ըզկէսս առնէ աճեցուն :
 Ըզկնի տանձոյն տանձ ծերանայ , խնձորն ըզկնի խնձորոյն .
 Ըզհետ խաղող գայ խաղողոյն , թըզոյն դարձեալ թուզն ըզհետ ,
 Եւ կայ անդէն բազմապըտուղ տնկեալ այգի գինեւէտ .
 Կէս զողկուղացն յարեզունիսըն ցամաքէ շող արփեան ,
 Ըզկէս պահեն ի յայգեկութ , ըզկէս կոխեն ի հնձան .
 Որք ի ծաղկին աղոխացեալք , եւ որք հասեալք եւ խայծին :
 Բայց երփներանդ մշակեալ ածուք կան ի դրախտին ծագ վերջին
 Մշտածաղիկք գունակ գունակ . իսկ եւ աղբիւրք են կրկին ,
 Մին ծաւալի ողջ ընդ պարտէզ , մին ընդ ատակըն գաւթին ,
 Հոսէ զընայ մինչ յապարանսն , անտի մարդիկ ջուր առնուն .
 Այսպէս աստուածքն յարդարեցին զԱղկինոսին պերճ ըզտուն :

ՈՒՒՍԱԿԱՆ , Հագներգ . Է . 81-98 :

Ուստի կը տեսնենք որ Բլկինոսին
 պարտէզը պտղատու ծառերով , այ-
 գիով , ծաղկալից դարաստանով , ջրերով
 և շատրուաններով զարդարուած էր .
 որուն շրջապատը կենդանի մացառներ
 տնկած էին որ բոլոր պալատը իր մէջը
 կ'առնէր : Այսպիսի շինուած պարտէզ
 մը թէպէտ այնչափ ընդարձակ ալ չըլ-
 լայ , բայց այս օրուան օրս փառաւոր
 թագաւորական պարտէզ մը կրնայ ըլ-
 լալ . մանաւանդ որ իր մէջի լեցուն պըտ-
 ղատու ծառերովը շատ աւելի գեղեցիկ
 կրնայ ըլլալ՝ քան թէ հիմակուան Եւ-
 րոպիոյ պարզ անկենդան ծառեր տնկե-

լովը : Պէտք է գիտնալ հոս տեղս որ
 հոմերոս Բրիստոսի թուականէն 884
 տարի առաջ ծնած է , ինչպէս որ կ'ըսէ
 Լարշէ , և իր նկարած Փէակեանց թա-
 գաւորին պարտէզը իրմէ 300 տարի ա-
 ռաջ է , որով կ'իմացուի այս պարտիզիս
 հնութիւնը : Եւ այն բանաստեղծն իր
 նոյն գործքին մէջ կը ստորագրէ նաև
 լալիփսեայ այրը , որ կաղամախներով ,
 նոճիներով պատած էր , որթերով զար-
 դարուած , միանգամայն աղբիւրներով
 լեցուն .

Մայրք դիրահերձք եւ խնկենիք այրեալք բուրեն ընդ կղզին, . . .
 Անտառ բուսեալ ըզքարայրին ի շուրջ պատէր դալարի,
 Անտառ սօսեաց, եւ կաղամախ, անուշահոտ եւ նոճի.
 Բոյնս ի նոսա լայնաթեւեան թռչունք եղեալ դարէին,
 Բութ եւ բաղէք, նա եւ սակուր լայնալեզուք ծովային,
 Զբօսանս ծովուն խայտան սոքա. բայց անդանօր եւ այգի
 Յորթ նորատունկ ողկուղալից յանձան ողջոյն բոլորի.
 Անդ եւ աղբիւրք բխեալ հոսեն ականակիտ ջուր յստակ,
 Մօտ առ միմեանս բաշխին յառաջս, եւ են ի թիւ ի քառեակ.
 Մարգ փափկութեան մանուշակաց, դալարազուարճ եւ նեխուր.
 Որ եւ Անմահ դք անդ հասեալ յակճիւղս կայր եւ զբօսնոյր:

Գիրք Ե. 43-54:

Պարսից թագաւորներն ալ ինչպէս յաղթութեանց, քաջութեանց, այսպէս պարտէզներու կողմանէ ալ կ'ուզէին անուն ձգել. նոյնպէս իրենց նախարարները թագաւորին նման իրենց վարչութեան տակ եղած երկիրներուն մէջ երևելի պարտէզներ կը շինէին. զասոնք պատու կը պատէին ու մէջը ամէն տեսակ կենդանիներ ալ կը մեծցընէին որ սորդութեան համար: Վսենոփոն իր Նահանջ Բիւրոն ըստաժ պատմութեան մէջ շատ տեղ յիշատակութիւն կ'ընէ Պարսից պարտէզներուն վրայ, ինչպէս նաև Փառնաբազ նախարարին շինած պարտէզներուն գեղեցկութեանը վրայ երկար կը խօսի. բայց արևելեան պարտէզները անհամեմատ վեր են քան զհունացը և քան զամէն ազգացը, անանկ որ անոնց գեղեցկութեանը, մեծութեանը և փառաւորութեանը համեմատ ուրիշ տեղ չգտնուիր հին պատմութեանց մէջ, ինչուան հետևանքով ցոյց հասարակապետութեան վերջի տարիները:— Չինաց ազգն ալ նմանապէս շատ հին ժամանակներէն սկսեալ իրենց պարտէզները լայն պատերով, բլուրներով, լեռներով և լճերով կը զարդարեն, հարթայատակ տեղերը փոսեր կը բանան, բլուրներ կը ձևացընեն, պալատներով ու զուարճալի շինուածքներով կը զարդարեն և չորս կողմը ընտիր ծառեր և ծաղկըներ կը տընկեն: Որոնց ճարտարապետութիւնը պարզութեան հետ գեղեցկութիւն ալ ունի. այն գունաւոր յախճապակիները և նկարած տախտակները՝ իրենց ա-

ղուոր տեսքովը ու զուարթ և գոյնզգոյն զանազանութիւններովը մեծ զարդ են անոնց: Այս զուարթագին տեսարաններուն դիմաց ահաւոր տեսարաններ կը ձևացընեն, բարձր գահալէժներ, նսեմ ու ժայռուտ լեռներ, և այնպիսի տեղուանք այրեր և անդունդներ կը փորեն, որոնց բոլորտիքը ծաղկեալ դաշտեր և պարտէզներ են: Աղբիւրները և վտակները կանաչներուն և ծաղկըներուն մէջէն անցնելով՝ սահանքներ, լճակներ և ծոցեր կը ձևացընեն. այն ճամբաները որ դարձուդարձ կ'իջնան բլրակներուն վրայէն ետէ ետէ՝ զարմանալի զանազան տեսարաններ կը ներկայացընեն աչաց, և այն տունկերը իրենց զանազան ձևերովը, հասակներովը և գուններովը իրենց տեղւոյն մէջ խիստ լաւ կը յարմարցընեն: Այս իրենց պարտէզներուն ընդհանուր սկիզբն է՝ բնութեան անհուն զանազանութիւնները մէկտեղ բերել, իւրաքանչիւրին իր բնիկ յատկութիւնը պահելով. և իրենց վարպետութիւնը կ'երևայ պզտիկութեան մէջ բնութեան ընդարձակութեան արդիւնքը երևցընել. անոր համար ամենևին երկիրը հարթ հաւասար չեն ըներ, փոսերը ջրանցքները առանց զուգահեռականութեան, ծառերն ու ճամբաները առանց կարգի: Այս է ահա Չինաց ակնորժաւոր որ մինչև հիմա կը տես:

Յոյնք ալ ունէին իրենց պարտէզները, ծաղկանոցները: Կ'երևայ թէ Եգիպտոսու առաջինը եղած ըլլայ որ Եգիպտոսու մէջ իր փիլիսոփայութեան դա-

սերը պարտիզի մէջ կու տար, որ և խիստ շատ առաջ տարաւ պարտէզ մշակելը . ինչպէս նաև Սետրոգորոս, որոնք մեծ գովեստից արժանի են : Պղատոնին ճեմարանն ալ պարտէզ մըն էր, ուր որ իր խոր փիլիսոփայութիւնը կը սովորեցընէր : Վմանապէս իրենց կրթարանները կը զարդարէին պարտէզներով և ասպարէզներով, ուր որ պատանիք կը կըրթութիւն ամէն տեսակ ըմբշամարտական և գօտեմարտական խաղերու մէջ : Հոն դարձեալ դերասանաց և միանգամայն հանդիսականաց համար մասնաւոր տեղ մը որոշուած էր, որպէս զի օգուեն սաստիկ տաքութենէն պատսպարան մը ունենան : Սպարտայի կրթարանին մէկ կողմը սօսի ծառերով զարդարուած ըլլալուն՝ այն տեղը Սօսային կը կոչուէր : Պարտէզներուն վրայ խօսելու ատեն կրնանք նաև պզտի յիշատակութիւն մ'ալ Սրբազան անասուններուն վրայօք ընել, որոնք խիստ գերազանց էին : Ղուկիա նոս՝ Նիդիէայ մէջի Մտղիկ աստուածուհւոյն տաճարին սրբազան անտառին ստորագրութիւնը ընելով՝ մէկիկ մէկիկ բուսոց տեսակները կը հաշուէ, որոնցմէ ոմանք միտի և դափնի ծառերուն պէս միշտ կանաչ են կ'ըսէ . ոմանք ամենագեղեցիկ ծաղկընէրով զարդարուած, իսկ ոմանք պտղալից ճիւղերով . ամենքն ալ այնպէս գեղեցիկ կարգով և զանազան տեսակներով արհեստի բերուած, որ չորս կողմէն կատարեալ կրկէս մը ձևացած էր : Որոնդէս գետին վրայ շինուած Ղափնէի անտառն ալ շատ փառաւոր պարտէզ մըն էր, ինչպէս որ կը յիշեն Ստրաբոն, իբանիոս և Սոզոմենոս . որուն նոր հեղինակ մը այսպէս ստորագրութիւնը կ'ընէ . « Մտիոք քաղաքէն հինգ մղոն հեռու Մտրոնոց մակեդոնացի թագաւորները նուիրած էին Մտղոնին պաշտամանը այնպիսի փառաւոր տեղ մը, որ քիչերէն մէկն էր կռապաշտութեան մեծագործութեանց մէջ : Հոն հոյակապ տաճար մը կառուցած էր լուսոյ աստուծոյն, և իր հըսկայաձև արձանը կանգնած կար տաճարին վերին ընդարձակ խորանին մէջ, որ

ոսկւով և ակունքներով ճոխ և յոյն ճարտարապետաց գեղեցիկ արուեստովը զարդարուած էր : Յունաստանի արարողութիւններուն նմանութիւնները առած էր Մտրոնոց եկամուտ արքունի տոհմը : Ղափնէի կատալեան աղբերէն կը հոսէր մարգարէական ջուր մը նախանձորդ Ղաղփեայ ջրոյն : Եղիտեայ յիշատակը կենդանացնելու համար դաշտ մը կը տեսնես հոն, ասպարէզ մը լայն, նոր ողիմպական խաղերու մրցանաց համար, որ ամէն տարի կը խաղցուէին, որոնց համար 15 տաղանդ կը գործածուէր : Հանապազօրեան բազմութիւնը տաճարը դիմելովը կենդանացուց Ղափնէի փառաւոր և բազմամարդ գեղը : Տաճարը և գեղը հիմնուած էր դափնիի և նոճիի անտառի մը խորը, որուն շրջապատն էր 12 մղոն, և մոլթ ստուերով մը ամառուան տաքութենէն կը պաշտպանուէր : Բազմութիւ պայծառ և անոյշ ջրերու առուակներ կը բղխէին բլուրներէ և բարձրաւանդակներէ երկրին կանաչութիւնը ուռգանելու համար, և օդին անոյշ բարեխառնութիւնը զմարդ կը յափշտակէր . այն ներդաշնակ ձայներն և բուրման անուշահոտութիւնները և այն լուռ անտառը սիրոյ և զուարճութեան նուիրուած էր : Օրակներ և փիլիսոփան պէտք էր փախչէին այս նիւթական Եղիսեան դաշտէն, ուր մեղկ զուարճութիւնները զմարդիկ կը խաբէին, ու անոնց այրական զօրութիւնն կը թուլցընէին : Օրհերու հանդէսները, նուէրները, խունկերը, տղոց և աղջրկանց երկար թափօրները՝ վրանին սպիտակ զգեստներ ձգած, անթիւ ժողովրդեան աղմկալից բազմութիւնը՝ աւելի ևս սիրելի կ'ընէին տեղոյն գեղեցկութիւնը և ջրոց առատութիւնը : Մտղիան, Փլորայի, Սուսայից և Յաւերթհարսանց, և այլն սրբազան անտառները ընդարձակ փառաւոր պարտէզներ էին, ինչպէս նաև իրենց տաճարներուն ճարտարապետութիւնն ալ համաձայն էր այն աստուածուհեաց կարծեցեալ գեղեցկութեանը : Բնա-

